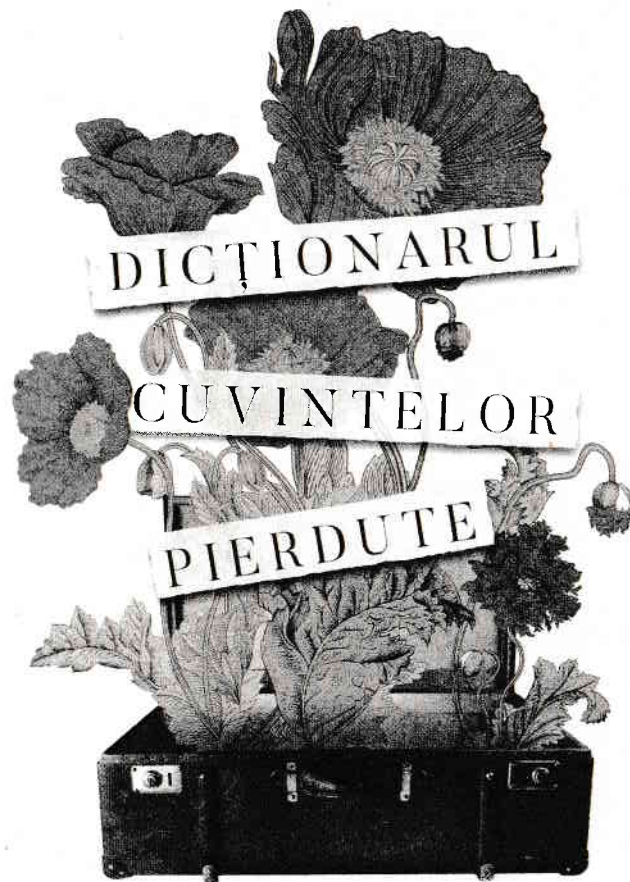

LBRIS

We know
books

PIP WILLIAMS

Traducere din limba engleză de
SILVIA NĂSTASIE

NEMIRA

CUPRINS

<i>Prolog</i>	7
PARTEA I. BÂRNĂ-DIFIDENT	11
PARTEA a II-a. DIFIDENTĂ - KILO	91
PARTEA a III-a. LAP - NUST	155
PARTEA a IV-a. POLIGEN - SUFERINȚĂ	279
PARTEA a V-a. SUPUNERE - SUPĂRAT	405
PARTEA a VI-a. WATT - WESTERN	505
Epilog	521
Nota autoarei	527
Cronologia <i>Oxford English Dictionary</i>	535
Cronologia principalelor evenimente istorice menționate în roman	539
<i>Mulțumiri</i>	543

Februarie 1886

Înainte de cuvântul pierdut, a mai fost un altul. A ajuns la Scriptoriu într-un plic deja folosit, de pe care fusese ștearsă fosta adresă, locul fiindu-i luat de *domnul Murray, Sunnyside, Oxford*.

Era treaba tatei să deschidă corespondența și a mea să stau în poala lui, ca o regină pe tron, și să-l ajut să despăturească fiecare cuvințel din culcușul lui. Îmi spunea în ce teanc să îl așez și uneori se oprea, îmi acoperea mâna cu a lui și îmi conducea degetul în sus și-n jos peste litere sau în jurul lor, șoptindu-mi-le la ureche. El pronunța cuvântul, eu îl repetam, apoi îmi spunea ce înseamnă.

Acest cuvânt era scris pe o bucată de hârtie de ambalaj, cu marginile aspre, unde fusese ruptă pentru a se potrivi cu dimensiunile preferate de domnul Murray. Tata a făcut o pauză, iar eu m-am pregătit să învăț cuvântul. Dar mâna lui nu a acoperit-o pe a mea și, când m-am întors să-l

zoresc să începem, expresia de pe fața lui m-a făcut să mă opresc; indiferent de cât de aproape eram unul de altul, el părea să fie foarte departe.

M-am întors înapoi la cuvânt și am încercat să-l înțeleg. Fără mâna lui care să mă ghideze, am urmărit conturul fiecărei litere.

— Ce scrie? am întrebat.

— *Lăcrămioară*¹, a răspuns el.

— Ca pe mama?

— Ca pe mama.

— Asta înseamnă că o să fie și ea în Dicționar?

— Într-un fel, da.

— O să fim toți în Dicționar?

— Nu.

— De ce?

Simțeam cum mă înalț și cobor odată cu ritmul respirației lui.

— Un cuvânt trebuie să însemne ceva ca să intre în Dicționar.

M-am uitat iar la cuvânt.

— Mama era ca o floare? am întrebat.

Tata a încuviințat din cap.

— Cea mai frumoasă floare.

A ridicat cuvântul și a citit propoziția scrisă sub el. Apoi a întors hârtia, căutând mai mult.

— E incompletă, a zis el.

¹ *Lily*, în limba engleză, în original (n. tr).

Dar a citit-o din nou, privind în toate părțile, de parcă și-ar fi putut da seama ce lipsește. A așezat cuvântul în grămăjoara cea mai mică.

Apoi, tata și-a tras scaunul de la masa de sortare. M-am dat jos din brațele lui și m-am pregătit să iau primul teanc de fișe. Asta era încă o treabă la care puteam să ajut și îmi plăcea la nebunie să văd cum fiecare cuvânt își găsește locul în sertărașul lui. El a luat teancul cel mai mic și am încercat să ghicesc unde o să ajungă mama.

„Nici prea sus, dar nici prea jos“, îmi murmuram în gând.

Dar în loc să-mi așeze cuvintele în palme, tata a făcut trei pași mari până la șemineu și le-a aruncat în flăcări.

Erau trei bucățele de hârtie. Când i-au zburat din mână, fiecare dintre ele s-a lăsat purtată de curenții de căldură ca într-un dans, găsimdu-și locuri diferite de odihnă. Chiar înainte să aterizeze, am văzut *lăcrămioara* începând să se boțească.

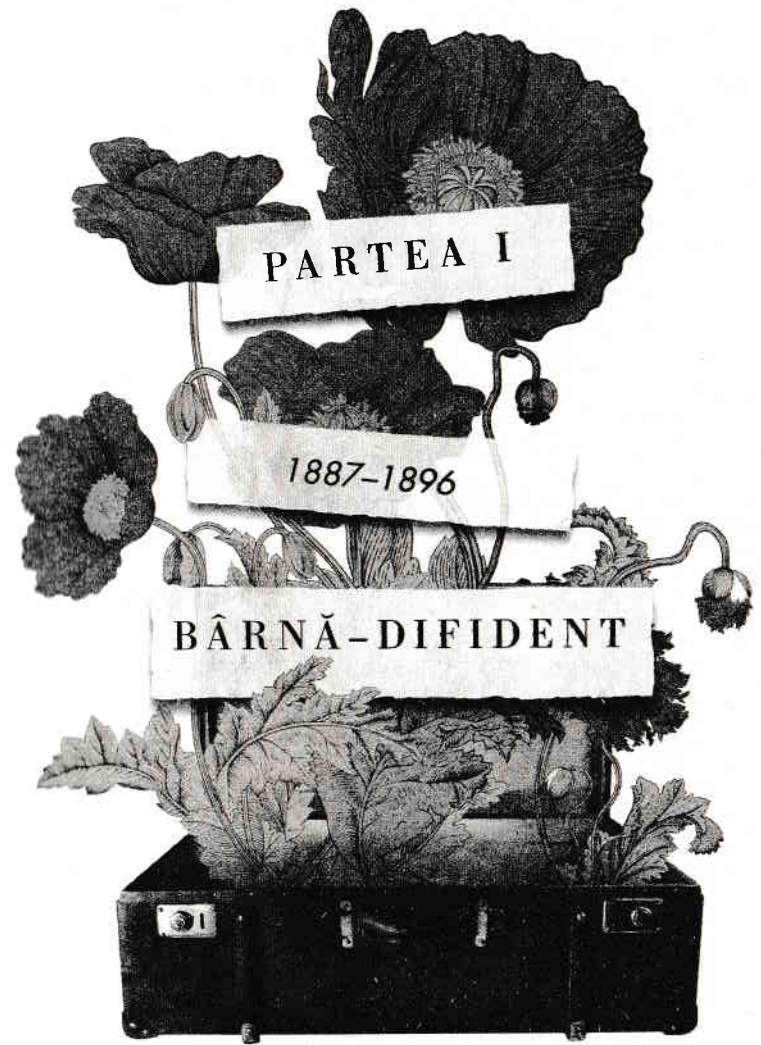
M-am surprins țipând, în timp ce alergam spre foc. L-am auzit pe tata strigându-mi numele. Fișa începuse să se descompună.

Am băgat mâna să o salvez, chiar dacă hârtia de ambalaj se carbonizase și literele deveniseră doar niște umbre. M-am gândit că aş putea-o păstra ca pe o frunză de stejar, ofilită și sfărâmicioasă ca zăpada, doar că, atunci când mi-am înfășurat degetele în jurul cuvântului, acesta s-a risipit.

Aș fi putut rămâne în acel moment pentru veșnicie, dar tata m-a smuls cu o forță care m-a lăsat fără suflare. A ieșit alergând cu mine din Scriptoriu și mi-a afundat mâna în zăpadă. Era palid la față, așa că i-am spus că nu mă

doare, dar când am desfăcut palma resturile înnegrite ale
cuvântului mi se topiseră în piele.

Unele cuvinte sunt mai importante decât altele – asta
am învățat crescând în Scriptoriu. Dar mi-a luat multă
vreme să înțeleg de ce.

MAI 1887

Scriptoriu. Sună de parcă ar fi fost vreo clădire măreață, în care și cel mai ușor pas răsună asurzitor între podeaua de marmură și cupola aurită. Dar era doar un șopron, în curtea din spate a unei case din Oxford.

În loc să adăpostească lopeți și greble, șopronul adăpostea cuvinte. Fiecare cuvânt din limba engleză era scris pe câte o bucățică de hârtie de dimensiunea unui cărți poștale. Voluntarii le trimiteau prin poștă, din toate colțurile lumii, și erau strânse laolaltă în teancuri în sertarele care acopereau pereții șopronului. Domnul Murray îi dăduse numele de *Scriptoriu* – trebuie să i se fi părut nedemn ca limba engleză să fie depozitată într-un șopron –, dar toți cei care lucrau acolo îi spuneau *Scripti*. Toți, în afară de mine. Îmi plăcea senzația pe care o aveam atunci când cuvântul *Scriptoriu* mi se rostogolea pe limbă, aterizându-mi delicat pe buze. Mi-a luat mult să învăț cum să-l pronunț și, după ce în sfârșit am reușit, nimic altceva nu mi s-a părut mulțumitor.

Tata m-a ajutat la un moment dat să scotocesc prin sertare după cuvântul *scriptoriu*. Am găsit patru fișe, cu exemple de folosire a cuvântului, fiecare dintre referințele citate datând de puțin peste o sută de ani. Toate erau mai mult sau mai puțin asemănătoare și niciuna nu făcea trimiteri la un șopron din fundul unei curți din Oxford. Un *scriptoriu*, am aflat din bilețele, era camera de scris dintr-o mănăstire.

Dar am înțeles de ce îl alesese domnul Murray. El și asistenții lui erau întrucâtva ca niște călugări, iar pe la cinci ani îmi venea ușor să-mi imaginez Dicționarul ca pe cartea lor sfântă. Atunci când domnul Murray mi-a spus că va dura o viață întreagă să adunăm toate cuvintele, m-am întrebat despre a cui viață e vorba. Părul lui era deja cenușiu, iar ei de-abia ajunseseră la jumătatea cuvintelor care încep cu litera B.

Tata și domnul Murray fuseseră amândoi profesori în Scoția, cu mult înainte să existe vreun *scriptoriu*. Și, pentru că erau prieteni, pentru că eu n-aveam o mamă care să-mi poarte de grijă și pentru că tata era unul dintre cei mai de încredere lexicografi ai domnului Murray, toată lumea închiidea ochii la faptul că mă aflam în *Scriptoriu*.

Scriptoriul părea ceva magic, de parcă orice existase sau ar fi putut exista vreodată era cuprins între pereții săi. Maldăre de cărți ocupau fiecare spațiu liber. Dicționare vechi și basme de demult umpleau rafturile care despărțeau birourile sau creau firide unde puteai sta jos. Sertarele se înălțau de la podea până la tavan. Erau burdușite cu

fișe, iar tata a spus cândva că, dacă le-aș citi pe toate, aș înțelege sensul tuturor lucrurilor.

În mijloc se afla masa de sortare. Tata stătea la un capăt și, de-o parte și de alta, încăpeau câte trei asistenți. La celălalt capăt era biroul înalt al domnului Murray, cu fața spre toate cuvintele și spre toți oamenii care îl ajutau să le definească.

Ajungeam mereu înaintea celorlalți lexicografi și, pentru acel răstimp, îl aveam pe tata și cuvintele doar pentru mine. Stăteam în brațele lui, la masa de sortat, și îl ajutam să pună în ordine fișele. Ori de câte ori dădeam peste vreun cuvânt pe care nu îl știam, el citea descrierea care îl însoțea și mă ajuta să-mi dau singură seama ce înseamnă. Dacă puneam întrebările potrivite, încerca să descopere cartea din care provenea citatul și îmi citea mai mult. Era ca o vânătoare de comori și, uneori, dădeam de aur.

— *Un băiat care, din copilărie, părea să fie un derbedeu tare leneș*¹.

Tata a rostit citatul de pe o fișă pe care tocmai o scosese din plic.

— Și eu sunt un derbedeu tare leneș? l-am întrebat.

— Uneori, a spus tata gădilându-mă.

Apoi am întrebat cine era băiatul, iar tata mi-a arătat ce scria în marginea de sus a hârtiei.

— *Povestea lui Aladdin și a lămpii fermecate*, a citit el.

¹ *Cartea celor o mie și una de nopți*, traducere de Haralambie Grămescu, Editura Minerva, București, 1974, vol. X, p. 5 (n. tr.).

LIBRIS | we know books
Când au sosit ceilalți asistenți, m-am strecurat sub masa de sortare.

— Să rămâi mută ca un pește și să nu ne stai în cale, a spus tata.

Îmi venea ușor să stau ascunsă.

Când ziua s-a sfârșit, m-am cuibărit în brațele tatei, la căldura sobei, și am citit *Povestea lui Aladdin și a lămpii fermecate*. Este o poveste veche, mi-a spus tata. Despre un băiat din China.

Când am întrebat dacă mai sunt și altele, mi-a răspuns că mai sunt o mie. Povestea nu semăna cu nimic din ce mai auzisem până atunci, cu niciun loc în care fusesem și cu nimeni cunoscut. M-am uitat de jur împrejur prin Scriptoriu și mi-am închipuit acel loc ca pe lampa unui duh. Atât de banal pe dinafară, însă plin de minuni pe dinăuntru. Iar unele lucruri nu erau mereu ceea ce păreau să fie.

A doua zi, după ce l-am ajutat cu fișele, l-am bătut pe tata la cap să-mi mai spună o poveste. În entuziasmul meu, am uitat să rămân mută ca un pește; și chiar îi stăteam în cale.

— Pușlamalele n-au ce căuta pe-aici, m-a avertizat tata și m-am închipuit alungată la peștera lui Aladdin.

Restul zilei mi l-am petrecut sub masa de sortare, și-așa se face că acolo m-a găsit o micuță comoară.

Era vorba despre un cuvânt care alunecase de pe colțul mesei. Atunci când o să aterizeze, mi-am spus, o să îl salvez și o să i-l dau chiar eu domnului Murray.

L-am privit atent. Preț de câteva mii de clipe l-am urmărit călare pe un curent de aer nevăzut. L-am

așteptat să aterizeze pe podeaua nemăturată, dar nu s-a întâmpilat asta. Plana ca o pasăre, aproape atingând pământul, iar apoi făcând o tumbă în aer, parcă împins de un duh. Nu mi-am închipuit că mi-ar putea cădea în poală, că ar fi posibil să călătorească așa de departe. Dar asta s-a întâmpilat.

Cuvântul s-a cuibărit între pliurile rochiei mele, ca o rază de lumină căzută din rai. N-am îndrăznit să-l ating. Doar când eram cu tata aveam voie să ating cuvintele. M-am gândit să îl strig, dar ceva m-a făcut să-mi înghit limba. Am stat multă vreme ținând în poală cuvântul, tânjind să-l ating, dar neîndrăznind. Ce cuvânt o fi? m-am întrebat. Al cui? Nimeni nu s-a aplecat să îl ridice.

După mult timp, am cules cuvântul, atentă să nu-i strivesc aripile argintii, și mi l-am apropiat de față. Era greu de citit în întunericul ascunzătoarei mele, așa că m-am tras până într-un loc unde o dâră de praf sclipitor se prelungea leneș între două scaune.

Am ținut cuvântul în lumină. Cerneală neagră pe hârtie albă. Nouă litere; prima un B ca un bulgăre. Celelalte mi s-au rostogolit pe limbă, după cum mă învățase tata: I de la iepure, R de la râu, I de la iarbă, Ș de la șarpe, O de la oaie, A de la albină, R de la ramură și Ă de la ăstălalt. Le-am rostit pe toate în șoaptă. Prima parte era ușoară: *bi*. A doua parte mi-a luat nițel mai mult, după care mi-am amintit cum se leagă literele. *Rișoară*.

Cuvântul era *birișoară*¹. Sub el erau alte cuvinte care se înfășurau ca un ghem de ață. Nu-mi dădeam seama dacă alcătuiesc un citat trimis de unul dintre voluntari sau o definiție scrisă de vreun asistent al domnului Murray. Tata spunea că toate orele petrecute în Scriptoriu sunt menite să găsească sensul cuvintelor trimise de voluntari, pentru a li se putea da o definiție în dicționar. Era ceva important și asta însemna că voi primi o educație, trei mese calde pe zi, că voi crește și voi deveni o domnișoară elegantă. Cuvintele, a spus el, erau pentru mine.

— O să aibă toate definiții? am întrebat eu la un moment dat.

— Unele vor rămâne pe dinafară, a răspuns tata.

— De ce?

A făcut o pauză.

— Pur și simplu nu sunt suficient de consistente.

M-am încruntat, iar el a spus:

— Nu le-au scris suficient de mulți oameni.

— Ce pătesc cuvintele care rămân pe dinafară?

— Se întorc în sertarele lor. Dacă nu există suficiente informații despre ele, sunt abandonate.

— Dar dacă nu sunt în dicționar ar putea fi uitate.

¹ Variantă feminină propusă pentru cuvântul „biriș” – argat, slugă, pentru a respecta atât intrarea din Dicționar de la litera B, cât și cel mai apropiat sens în limba română. În engleză, în original, cuvântul este *bondmaid*, un arhaism (*bond* – înlănțuit și *maid* – servitoare/fată) folosit pentru a descrie tinerele fete destinate să fie slugi pe viață. În 1901, s-a descoperit că acest cuvânt lipsea din prima ediție a *Oxford English Dictionary*, aceasta fiind sursa de inspirație pentru *Dicționarul cuvintelor pierdute* (n. tr.).

Și-a înclinat capul într-o parte, apoi s-a uitat la mine, de parcă aș fi spus ceva important.

— Da, s-ar putea.

Știam ce se întâmplă atunci când un cuvânt este dat deoparte. Am împăturit cu grijă cuvântul *birișoară* și l-am băgat în buzunarul șorțulețului.

După câteva clipe, chipul tatei s-a ițit sub masa de sortare.

— Haide, fugi, Esme! Te așteaptă Lizzie.

M-am chiorât printre toate picioarele – ale scaunelor, ale mesei, ale bărbaților – și am văzut-o pe tânăra slujnică a familiei Murray în spatele ușii deschise, cu șorțul încins bine peste mijloc, prea mult material sus și prea puțin material jos. Mai avea de crescut până să-i vină bine, așa mi-a spus, dar de unde eram eu, ascunsă sub masa de sortare, mă ducea cu gândul la cineva costumat. M-am târât pe sub picioarele scaunelor și am alergat la ea.

— Data viitoare să intri să mă cauți; ar fi mai amuzant, am spus, când am ajuns la Lizzie.

— Nu-i locu' meu acilișea.

M-a luat de mână și m-a dus la umbra frasinului.

— Dar unde e locul tău?

S-a încruntat, apoi a ridicat din umeri.

— În cămăruța din capul scăriilor, cre'că. În bucătărie, câ'n' o ajut pe doamna Ballard, da' nici vorbă dacă n-o ajut. La St. Mary Magdalen, duminica.

— Doar atât?

— În grădină, când văd de tine – ca să nu-i stăm în picioare doamnei B. Și tot mai mult la piață, din vina genunchilor ei mofturoși.

— Mereu ai stat la Sunnyside? Am întrebat-o.

— Nu mereu.

Și-a coborât privirea spre mine și m-am întrebat unde i-a dispărut zâmbetul.

— Pe unde ai mai fost?

A ezitat.

— Cu mămica și țâncii noștri.

— Ce-s ăia țânci?

— Copii.

— Așa ca mine?

— Așa ca tine, Essymay.

— Au murit?

— Doar mămica. Pe țânci i-au luat, nu știu unde i-au dus. Erau prea mici pentru slujit.

— Ce înseamnă *slujit*?

— Da' mai ai multe întrebări?

Lizzie m-a prins de sub ambele brațe și a început să se învârtă cu mine, până am amețit amândouă așa de rău, că ne-am prăbușit în iarbă.

— Dar locul meu unde e? am întrebat-o eu, când ne-am mai revenit.

— La Scripi, cre'că, cu taică-tu. În grădină, în camera mea și pe scăunelul de la bucătărie.

— În casa mea?

— Sigur că-n casa ta, chiar dacă pare-se că petreci mai multă vreme p-aci, decât p-acolo.

— Eu nu am un loc de duminică, așa cum ai tu.

Lizzie s-a încruntat.

— Ba da, ai aici, e biserica St. Barnabas.

— Nu mergem tot timpul. Și, când mergem, tata ia cu el o carte. O așază în fața imnurilor și citește, în loc să cânte.

Am izbucnit în râs, amintindu-mi cum se închidea și se deschidea gura tatei, luându-se după restul enoriașilor, dar fără să scoată niciun sunet.

— Nu e nimica de râs, Essymay.

Lizzie și-a dus mâna la crucifixul care știam că se adăpostește sub hainele ei. M-am temut că o să-și facă o idee proastă despre tata.

— Asta pentru că a murit Lily, am spus.

Privirea încruntată a lui Lizzie a devenit tristă, dar nici asta nu voiam să se întâmple.

— Dar el zice că ar trebui să-mi formez propria mea părere. Despre Dumnezeu și Rai. De-aia mergem la biserică.

Fața i s-a relaxat și am hotărât să mă întorc la o discuție mai plăcută.

— Locul meu preferat e Sunnyside, am spus. În Scriptoriu. Al doilea e camera ta, apoi bucătăria, unde gătește doamna Ballard, mai ales când face fursecuri cu bubițe.

— Ce copilă amuzantă mai ești și tu, Essymay – se numesc fursecuri cu fructe; bubițele sunt stafide.

Tata spunea că și Lizzie e doar un copil. Observam asta când vorbea cu ea. Stătea cât putea de nemișcată, ținându-se de mâini, ca să nu se agite, și dând încontinuu din cap, fără să sufle un cuvânt. Probabil că-i e frică de el, mi-am spus, așa cum mi-era mie frică de domnul Murray. Dar, după ce pleca tata, îmi arunca o privire piezișă și-mi făcea cu ochiul.